

ЗДРУЖЕНИЕТО
"МАРИОВСКО-МЕГЛЕНСКИ КУЛТУРНИ СРЕДБИ"
ПРИЛЕП

УНИВЕРЗИТЕТ "СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ" - СКОПЈЕ
ИНСТИТУТ ЗА СОЦИОЛОШКИ И ПОЛИТИЧКО
ПРАВНИ ИСТРАЖУВАЊА
СКОПЈЕ

СОЦИО-КУЛТУРНИ АСПЕКТИ НА ЕВРОИНТЕГРАЦИЈАТА

Зборник на трудови

Прилеп, 2009 година

Society for organizing of the “Mariovo – Meglen cultural meetings”
Institute for Sociological and political-law researches

Collection of papers

Social and cultural aspects of the Euro integration

From the International Scholarly Symposium
14 and 15 November, 2008
Prilep, Republic of Macedonia

Prilep 2009

Editorial board of the collection of papers on the subject: Social and cultural aspects
of the euro integration

Stojan Gjurovski, Coordinator
Jorde Jakimovski
Stojan Malceski
Georgi Stalev
Risto Nikoloski
Petar Kirovakov

Publisher: Society for organizing of the Mariovo – Meglen cultural

Editor-in-chief
Stojan Gjurovski

Language editing, correction and technical editing
PhD. Trajko Ognenoski

Review:
Prof. PhD. Jorde Jakimovski
PhD Vladimir Karadzoski

Circulation: copies

The publishing of this collection of papers is supported by:

Ministry for education and science of Republic of Macedonia

Ministry for culture of Republic of Macedonia

Проф. д-р Трајче Мицевски,

**ЖИВОТНИОТ ВЕК НА НАСЕЛЕНИЕТО ВО Р. МАКЕДОНИЈА И
ЗЕМЈИТЕ ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА**

Prof. Ph.D. Trajce Micevski

**LIFE EXPECTANCY OF THE POPULATION IN R. MACEDONIA
AND THE COUNTRIES OF EUROPEAN UNION**

Апстракт

Статистичките податоци покажуваат дека во Р. Македонија очекуваното траење на живот во 2005 година, просечно изнесува 74 години, а во земјите на ЕУ се движи од 75 години во Полска до 82 години во Австрија.

При обработката на податоци се констатира дека коефициентот корелација меѓу просечното очекувано траење на животот по земјите и нивниот Бруто домашен производ по жител е доста висок и изнесува 0,87, што покажува јака корелативна зависност, а додека коефициентот на детерминација изнесува 77 % што значи дека, животниот стандард изразен преку БДП има 77 % влијание врз очекуваниот животен век на населението, а 23 % имаат влијание други останати фактори. Тоа е факт бидејќи подобриот животен тандард обезбедува и живеење на поудобен живот, со можност на повекување на издатоци за подобрување на животот на луѓето (навремено лекување, одмор, здрава храна итн.)

Во трудот преку табеларен и графички приказ се изнесени обработени статистички податоци со нивни коментари.

Клучни зборови: Бруто домашен производ, очекувано траење на живот, статистичка анализа.

Abstract

The Statistical data presents that life expectancy in Republic of Macedonia for 2005 in average, was recorded to 74 years, and in the EU countries it was 75 years in Poland and 82 years was recorded for Austria.

While data processing there was established that the correlation coefficient ratio between average life expectancy in the EU countries and their GDP per capita is highly enough and it was 0,85 that means a strong correlation dependence, while determination coefficient ratio was calculated to 77 % which means that, standard of living, presented through GDP has 77% influence over life expectancy of population, and the rest of 23% influenced some other factors. This is an real truth because the better standard of living procures and more comfort living also, with an opportunity for more expenditures for better life of the people, i.e (early detection of diseases, holidays, regular and healthy food etc.).

In this paper are elaborated processed statistical data and relevant comments to it through an table and graphic presentation.

Key words: GDP per capita, unemployment rate, life expectancy, statistical analysis.

ЖИВОТНИОТ ВЕК НА НАСЕЛЕНИЕТО ВО Р. МАКЕДОНИЈА И ЗЕМЈИТЕ ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Вовед

За да се добијаат веродостојни показатели за некои појави како што се на пример очекуваното траење на просечниот живот на населението и остварениот БДП по жител (per capita) неопходно е да се консултираат веродостојни извори меѓу кои посебно место имаат статистичките податоци изработени од Државните заводи за статистика, Светските здравствени статистики и посебните статистики на гранки, дејности или области.

Обработените статистички податоци покажуваат дека Р. Македонија со просечниот животен век на населението од 74 години, заостанува зад земјите на ЕУ каде тоа се движи од 75 години во Полска до 82 години во Австрија.

Исто така, Р. Македонија по БДП по жител, е на последно место во однос на земјите на ЕУ.

Коефициентот корелација меѓу просечното очекувано траење на животот по земјите и нивниот бруто домашен производ по жител е доста висок и изнесува 0,85 што покажува јака корелативна зависност, а додека коефициентот на детерминација изнесува 77 %. Преку овие коефициенти се потврдува мислењето дека подобриот стандард на живеење овозможува подолг живот на живеење, кој впрочем зависи од човекот.

Во трудот се презентирани табеларни и графички прикази за обработените статистички податоци.

Животниот век на човекот, погледнато од аспект на можноста на влијанието на човекот, многу зависи од грижа за здравјето на самиот тој човек.

Тоа значи да се намали морбидитетот и морталитетот од заболувањата што може да се превенираат, но доколку е неопходно и преку ефективно лекување и нега.

Во одредени сегменти од здравјето, македонските граѓани, помалку се здрави од просечниот граѓанин на ЕУ. Иако, тешко може да се споредуваат разликите во однос на оптовареноста на заболувањата помеѓу земјите, сепак тоа може да се констатира преку компарирање на одредени болести.

Што се однесува до вкупниот број години што просечниот граѓанин може да очекува да ги проживее (просечно траење на живот), овој број е за пет години помал во Македонија отколку во 15-те земји членки на ЕУ (пред проширувањето - EU15) и изнесува 73,5 години во Македонија наспроти 79,1 години во EU15⁴⁷. Таквата разлика се забележува и во 2005 година (сл. 1).

Како и во повеќето други европски земји, мажите во Македонија можат да очекуваат дека ќе живеат 5 години помалку од жените.

⁴⁷ Извор HFA-DB, податоци за 2003

Табела 1. Очекуваното траење на животот, 2005⁴⁸

Земја	Просек на вкупното население	Мажи	Жени	Жените живеат повеќе години од мажите за:
ЕВРОПА				
Албанија	71	69	73	4
Австрија	82	79	84	5
Белгија	79	76	82	6
Бугарија	73	69	76	7
Чешка Р.	76	73	79	6
Данска	78	76	80	4
Финска	79	76	82	6
Франција	81	77	84	7
Германија	79	76	82	6
Грција	80	77	82	5
Унгарија	73	69	77	8
Ирска	79	77	81	4
Италија	81	78	84	6
Македонија	74	71	76	5
Холандија	79	77	81	4
Норвешка	80	77	82	5
Полска	75	71	79	8
Португалија	78	75	81	6
Швацарија	82	79	84	5
Шведска	81	79	83	4
В.Британија	79	77	81	4

П
огол
емно
т Дел
од
разл
икат
а во
годи
ните
на
живе
ење
меѓу
Мак
е-
дони
ја и
EU1
5 се
објас
нува
со
пови
сока
та
прев
а-

ленција на кардиоваскуларни болести, делумно предизвикани од големата употреба на тутун и од неконтролираната хипертензија и хиперхолестеролемија⁴⁹. Друг индикатор што го споредува траењето на животот со оптовареноста на заболувањата е т.н. „очекувано траење на здравиот живот“, т.е. вкупниот број години што едно лице може да очекува да ги проживее во добро здравје - без болест или трајна онеспособеност.

⁴⁸ Статистички годишник на Република Македонија, Државен завод за статистика, 2007 год., стр.563

⁴⁹ On line, Министерство за здравство на Р.Македонија, Здравствена стратегија на Република Македонија 2020, СИГУРЕН, ЕФИКАСЕН И ПРАВИЧЕН ЗДРАВСТВЕН СИСТЕМ, Скопје, Февруари 2007

Очекуваното траење на здравиот живот во Македонија, според истражувањата на експертите на светската здравствена организација (WHO) изнесува 63,4 години, а за споредба следуваат податоците за соседните земји: Грција (71,0), Бугарија (64,6), Србија и Црна Гора (63,8) и Албанија (61,4)⁵⁰.

Дистрибуцијата на смртните случаи по возраст покажува дека најголем дел од смртните случаи се случуваат кај возрастната група од 75 години и повеќе, или 43,6%. Кај лицата на возраст од 65-74 години смртноста изнесува 28%, а од 55-64 години опфаќа 13,4%.

Циркулаторните болести се водечка причина за смрт во Македонија, со удел од скоро 57% од вкупниот број на смртни случаи во 2004 година. Стандардизираната стапка на смртност (CCC) од циркулаторни болести на 100.000 жители се зголеми од 527/100.000 во 1991 на 599/100.000 во 2003 година. Тука посебно се уздвојува мозочниот удар.

Вкупниот mortalитет од малигни неоплазми како втора најзначајна причина за смрт исто така се зголеми во изминативе десет години, и тоа од CCC 140/100.000 во 1991 на 165/100.000 во 2003 година. Повредите и труењата се трета најчеста причина за смрт. Респираторните болести го заземаат четвртото место, при што на бронхитисот, емфиземот и астмата отпаѓаат повеќе од 60% од овие смртни случаи. Болестите на ендокриниот систем ја претставуваат петтата најчеста причина за смрт⁵¹.

Стандардизираниите стапки на смртност за кардиоваскуларните болести во Република Македонија се високи во споредба со Албанија, Грција и EU15. Стандардизираната стапка на смртност за малигните тумори е во рамките на просекот⁵².

Инциденцијата на туберкулоза е повисока во Република Македонија отколку во земјите од EU⁵³ 15: 32 наспроти 10,4 на 100.000 жители во 2003 година. Бројките за регионот се следниве: Бугарија – 41,3/100.000; Србија и Црна Гора - 37,2/100.000; Хрватска 33,7/100.000; Албанија - 17,7/100.000; и Грција – 5,6/100.000

Стандардизираната стапка на смртност од цереброваскуларни болести од 0-64 години според СЗО во 2003 година за Република Македонија изнесува 37,2 на 100.000 жители. Истиот индикатор за земјите од ЕУ во 2003 година изнесува 9,87 на 100.000 жители.

Доброто здравје и благосостојба налагаат чиста и хармонична околина во која физичките, физиолошките, социјалните и естетските фактори го имаат своето значење. Човековото здравје зависи од достапноста и квалитетот на храната, водата, воздухот и живеалиштето. Иако влијанието на физичката

⁵⁰ извор: WHU-Светски здравствен извештај за 2003 година.

⁵¹ Извор: WHO HFA-DB, јануари 2006.

⁵² Извор: WHO HFA-DB, јануари 2006.

⁵³ извор: WHO EURO TB, јануари 2006.

околина е познато повеќе време, актуелноста на проблемот е резултат на новите научни докази кои ја покажуваат врската помеѓу физичката околина и здравјето. Повеќе студии покажуваат дека ризиците од животната средина учествуваат со 25-35% во однос на оптовареноста на заболувањата на глобално ниво⁵⁴.

Здравствената статистика е инсуфициентна со податоци кои се однесуваат на стилите на живеењето. Во Република Македонија се направени неколку истражувања за навиките во однос на пушењето. Во 2002 година, преку реализацијата на проектот на СЗО „Global Youth Tobacco“ („Тутунот кај младите глобално“), се дојде до сознанија дека преваленцијата на постојаните пушачи изнесува 8,2% меѓу тинејџерите на возраст од 13-15 години, а 20% од нив започнале да пушат пред десетата година од животот. 16% од непушачите изјавиле дека во иднина можеби ќе пропушат. Во едно истражување спроведено во 2000-2001 година за планирање на активности за здравствена едукација за превенција на факторите на ризик за исхемична срцева болест кај населението на возраст од 15-64 години, беше откриена висока преваленција на пушачи (42,7%). Постои поврзаност помеѓу пушењето и возраста, но не и поврзаност со образовното ниво⁵⁵.

Владата во 2006 година ја усвои Стратегијата за борба против тутунот а од 16 септември 2006 година како земја-членка на СЗО ја ратифицира и Рамковата конвенција за контрола на тутунот на СЗО. Веќе се спроведува ограничувањето на пушењето во јавни и работни простории.

Тука спаѓа и Стратегијата за борба против алкохолот, Стратегијата за контрола на дрогите која ги дефинира целите и активностите на полето на намалување на побарувачката и достапноста на дрогата за периодот 2006-2012 година е усвоена од Владата во декември 2006 година и е тековен акционен план на имплементација.

БРУТО ДОМАШНИОТ ПРОИЗВОД ПО ЖИТЕЛ ВО Р. МАКЕДОНИЈА И ЗЕМЈИТЕ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Статистичките податоци покажуваат дека Р. Македонија заостанува во социоекономски развој зад земјите на ЕУ.

БДП по глава на жител за 2005 година изнесуваше 2219 американски долари. Стапката на невработеност во Македонија во 2005 година изнесуваше 37,5% невработени од вкупната работна сила, што ја сместува Република Македонија во групата земји со екстремно висока стапка на невработеност во Европа.

⁵⁴ извор: WHO-Environmental Burden of Diseases Series, 2004.

⁵⁵ „Global Youth Tobacco“ („Тутунот кај младите глобално“), РЗЗ, Медицински факултет, 2004 година

Во земјите на Европската Унија или погледнато во земјите на Европа, БДП по глава на жител за 2005 година се движеше од 25513 до 48025 американски долари во Ирска, односно 64089 во Норвешка.

Табела 2. Бруто домашен производ по жител во САД \$,
Per capita in US \$

Земја Country	2005
ЕВРОПА	
Австрија	37524
Белгија	35544
Бугарија	3137
Чешка Р.	11949
Данска	47766
Франција	34787
Германија	33901
Грција	20310
Унгарија	10835
Ирска	48025
Македонија	2219
Холандија	38280
Норвешка	64089
Полска	7944
Шпанија	25513
Швацарија	48810
Шведска	39639
В. Британија	36634

Од табелата 2 се гледа дека БДП по глава на жител за 2005 година, во земјите на Европската Унија или погледнато во земјите на Европа, се движи од 2219 американски долари до 48025 во Ирска, односно до 64089 во Норвешка.

Тоа што поѓа во очи од расположивите податоци и е во интерес на наше сознание е дека Република Македонија има најмал БДП по глава на жител за 2005 година (per capita) кој изнесува 2219 американски долари, и е скоро 22 пати помал од земјата на ЕУ-Ирска, односно 29 пати помал од Европската земја-Норвешка.

**КОЕФИЦИЕНТОТ НА КОРЕЛАЦИЈА И ДЕТЕРМИНАЦИЈА МЕЃУ
БРУТО ДОМАШНИОТ ПРОИЗВОД ПО ЖИТЕЛ И ОЧЕКУВАНОТО
ТРАЕЊЕ НА ЖИВОТ**

Интересот на нашето истражување беше да видиме дали постои корелативна зависност помеѓу очекуваното траење на животот и висината на БДП по глава на жител, па затоа е извршена пресметка на коефициентот на корелација преку користењето на едноставна криволиниска корелација:

$$y = a + bx + cx^2$$

За пресметување беше земено БДП по глава на жител, како независно променлива големина (x), а очекуваното траење на животот како зависно променлива големина (y), односно поедноставно кажано се испитуваше дали висината на БДП по глава на жител, по земјите на Европа има влијание врз очекуваното траење на животот на нивното население.

Согласно пресметките добиениот коефициент на корелација меѓу БДП по глава на жител, и очекуваното траење на животот е доста висок и изнесува 0,87, што значи дека постои јака корелативна зависност.

Табела. 2. Пресметки на корелативна зависност меѓу БДП по глава на жител, и очекуваното траење на животот

Земји	БДП по глава на жител	Очекуваното траење на животот	Регресиона линија
n	x	y	Yc
Австрија	37524	82	80
Белгија	35544	79	80
Р.Чешка	11949	76	76
Данска	47766	78	80
Франција	34787	81	80
Германија	33901	79	80
Грција	20310	80	78
Унгарија	10835	73	76
Ирска	48025	79	80
Македонија	2219	74	73
Холандија	38280	79	80
Норвешка	64089	80	79
Полска	7944	75	75
Вел.Британија	36634	79	80
Бугарија	3137	73	73
Шведска	39639	81	80
n=16	472583	1248	1248

Сл. Корелативна зависност меѓу БДП по глава на жител, и очекуваното траење на животот

Коефициентот на детерминација изнесува скоро 0,765 што значи дека висината на БДП по глава на жител влијае 77% врз очекуваното траење на животот на населението врз очекуваниот животен век на населението, а 23 % имаат влијание други останати фактори. Тоа е факт бидејќи подобриот животен стандард обезбедува и живеење на поудобен живот, со можност за повеќе издатоци за подобрување на животот на луѓето (навремено лекување, одмор, редовна и здрава храна итн.)

ЗАКЛУЧОК

Истражувањата покажуваат дека Р.Македонија по очекуваното траење на животот и по својот БДП по глава на жител, многу заостанува во однос на земјите на Европската Унија.

Според податоците од 2005 година Р. Македонија со просечниот животен век на населението од 74 години, заостанува зад земјите на ЕУ каде тоа се движи од 75 години во Полска до 82 години во Австрија.

Исто така, Р. Македонија по БДП по жител кој во 2005 година изнесуваше 2219, е на последно место во однос на земјите на ЕУ, кои имаат неколку пати повисок т.е. дури и 22 пати повисок што има Ирска како земја на ЕУ, односно 29 пати повисок што има Норвешка, како Европската земја.

Коефициентот корелација меѓу просечното очекувано траење на животот по земјите и нивниот Бруто домашен производ по жител е доста висок и изнесува 0,87 што покажува јака корелативна зависност, а додека коефициентот на детерминација изнесува 77 %.

Добиените коефициенти покажуваат, дека, во делот од животот кој зависи од грижата на човекот, тој може да го подобри односно продолжи со подобриот стандард на живот.

ЛИТЕРАТУРА

1. Мицески Т., Миладинов Г., Практикум по статистика, Универзитет Гоце Делчев-Штип, 2008.
2. Попоска В., Попоски Г., Статистика, Универзитетска библиотека Св. Климент Охридски, 2001
3. Сотирски К.: Статистика, Економски факултет-Прилеп, 2004
4. Статистички годишник на Р. Македонија, Државен завод за статистика, 2006.
5. World Bank. Aide-memoire of the World Bank Supervision Mission, 30 June to 8 July, 2005.
6. WHO HFA-DB, јануари 2006.
7. WHO EURO TB, јануари 2006.
8. WHO-Environmental Burden of Diseases Series, 2004.